

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

-

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

- Yliopistojen osuus julkisista ICT-hankinnoista on hyvin pieni, jopa EU-laajuisesti: Tämä ei kannusta toimittajia kehittämään ratkaisujaan yliopistojen tarpeiden mukaisesti. Yliopistot käyttävät julkista valtaa osassa toiminnoistaan, mikä asettaa erityisiä vaatimuksia näissä toiminnoissa käytettäville tietojärjestelmille ja digitaalisille palveluille Suomen lain näkökulmasta (mm. prosessit, raportointi ja kieliversiot). Laajan kansainvälisen yhteistyönsä ansioista yliopistojen ICT -sektori on hyvin perillä maailmalaajuisesta markkinatarjonnasta ydintoiminnalleen välttämättömien ICT-ratkaisuiden ja -toimittajien osalta. Inhouse-yhtiömallia käytetään lähtökohtaisesti paikkaamaan puutteita markkinatarjonnassa ja vain merkittävien kriittisten järjestelmien kohdalla Inhouse-yhtiöillä on myös paremmat mahdollisuudet ylläpitää omaa osaamistaan kapean toimialan vaatimusten ja erityisasiantuntijuuden osa-alueilla. Inhouse -yhtiöiden hankinnat tehdään aina huolellisesti ja kattavaa markkinakartoitusta käyttäen.

- Suomessa on korkeakoulusektorilla käytössään mittavan konsolidointityönsä ansioista vain kaksi opintohallinnon tietojärjestelmää. Yhteiset opintotietojärjestelmät mahdollistavat yliopistojen keskinäisen yhteistyön, parantavat oppijakokemusta ja alentavat merkittävästi kustannuksia. Tietojärjestelmien määrän kasvattaminen, tai tietojärjestelmän säännöllinen vaihtaminen hankintakilpailun kautta ei ole kustannustehokasta, käyttäjäystävällistä, tai turvallista jatkuvuussuunnittelun näkökulmasta.
- ICT-alalla hankintojen jakaminen osiin (luku 4.1.1.14) ja 75§, kun kohteena on laaja ja kriittinen järjestelmä tapahtuu aina kilpailutetun toimittajan kautta. ICT-hankinnan pilkkominen edellyttää hankintayksiköltä merkittävää integraatio-osaamista. Tätä ei välttämättä pieneltä yksittäiseltä yliopistolta löydy, joten sekin joudutaan hankkimaan markkinoilta. Inhouse-yksiköllä on paremmat mahdollisuudet ylläpitää omaa osaamistaan erityisasiantuntijuuden kohdalla. Millään analyysityökalulla tätä ei ICT-alalla korvata tai edes helpoteta.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

- Yliopistojen IT-johtajien näkemys on, että vaatimus vähintään 10 % osuudesta ei jatkossa mahdollista suomalaisten korkeakoulujen ja/tai yliopistojen inhouse-yhteistyötä ja sitä kautta konsolidoinnin tuomia kustannussäästöjä, koska omistavien yksiköiden lukumäärä ylittää aina 10. Korkeakoulusektorilla kahden tai useamman vastaavan inhouse-yrityksen perustaminen ei ole kustannustehokasta tai tarkoituksenmukaista. Muut käytössä olevat yhteistyömallit, kuten konsortiot, eivät ohjaa samalla tapaa kustannustehokkaaseen tuotantomalliin ja ovat yliopistoille haastavampi tapa organisoitua.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

- Korkeakoulusektorin yksiköt ovat taloudellisilta resursseiltaan varsin eri kokoisia. Voimavaroihin suhteutettu omistuksen suuruus ei ole millään mallilla kohtuudella toteutettavissa. Tasasuuruinen omistusosuus ei ole toimiva ratkaisu kuin äärimmäisen harvoissa tilanteissa.
- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

- Merkittävien, laajasti yliopiston ydintoimintaan liittyvien, lakisäateisten tehtävien hoitamiseen kytkeytyvien IT-järjestelmien vaihtaminen nopeasti tai usein on mahdotonta. Onnistunut kilpailutus ja sen jälkeinen IT-järjestelmien käyttöönotto (mm. testaus, integrointi, henkilöstön koulutus) vaatii merkittävästi henkilötyötä niin toimittajan kuin yliopiston IT-henkilöstönpuolelta.

- Korkeakoulusektorin käyttämien Inhouse-yhtiöiden etuna on yliopistoille yhteisesti välttämättömän, toimialaspesifin IT-osaamisen kerääminen omiin kustannustehokkaasti toimiviin yhtiöihin, joissa osaaminen ja yhteiset ratkaisut palvelevat koko kenttää sen sijaan, että jokaisessa yliopistossa olisi kuhunkin palveluun erikoistuneet IT-asiantuntijat. IT-asiantuntijoiden rekrytointi yliopistojen tarjoamalla palkkatasolla on erittäin haastavaa.
- Esimerkiksi talouden tai opintohallinnon järjestelmän uusiminen on monivuotinen projekti, eikä markkinaehtoisella kilpailutuksella tämän kokoisiin järjestelmiin saada muita tarjoajia kuin monikansallisia suuria IT-toimittajia. Suurien, monikansallisten IT-toimittajien mahdollinen näennäisen edullinen alkuhinnoittelu ohjaa valintaa ja suuren luokan kustannukset realisoituvat myöhemmässä vaiheessa ”vendor lockin” kautta. Tämänkaltaisen hankinnan pilkkominen ei ole helppoa, jos edes mahdollista, vaativien järjestelmäintegraatioiden toteuttamisen vuoksi. Hyöty pienille paikallisille atk-talloille jää toteutumatta.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

- Hyötyjä on vaikea nähdä. Korkeakoulusektorin IT-ratkaisuihin varatut resurssit ohjautuvat suurten, lähinnä ulkomaisten markkinatoimijoiden taskuun. Esimerkiksi Certia Oy on pystynyt pudottamaan asiakasmaksuja. Tällaista ei tapahdu yksityisomisteisen markkinatoimijan kohdalla koskaan.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

- Mietinnön kohdassa 4.2.1.1 esitetyt huomiot ICT-muutoksien laajoista vaikutuksista ovat tärkeitä. Sen sijaan huomio siitä, että ”suuremman hankinnan toteuttaminen kestää arviolta 12 kuukautta” on täysin alimitoitettu. Esimerkiksi taloushallinnon tai opintohallinnon järjestelmän ICT-hankinnan valmistelu ja kilpailuttaminen ehkä saadaan tuossa ajassa aikaiseksi, mutta alalle tyypillinen valituskäsittely kestää pitkään. Uuden järjestelmän räätälöinti, käyttöönotto ja kehitys on mahdollista vasta valitusajan rauettua. Räätälöintiä tarvitaan aina, koska markkinoilla ei ole valmiina sellaisenaan käyttöönotettavaa palvelua tai ICT-järjestelmää. Yliopistojen merkittävät tietojärjestelmä uudistukset ovat historiassa kestäneet useamman vuoden – tehtiin ne sitten yksin, tai konsolidoidusti.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

- ICT-alalla ei ole kattavaa tarjontaa toimijoista tai ratkaisuista, joilla on kyky vastata korkeakoulujen hankintatarpeisiin. Mikäli useat korkeakoulut joutuvat kilpailuttamaan kriittisiä järjestelmiään seuraavan 2,5 vuoden aikana, toimittajien kyvykkyys tuottaa palvelua ei tule riittämään.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Yliopistojen IT-johtajien verkosto, FUCIO, yhtyy KKV:n näkemykseen kustannusten kasvusta ja esitettyjen siirtymäaikojen riittämättömyydestä. Samoin KKV:n näkemys ICT-alan pitkäkestoisista sopimuksista on täysin oikea

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

- Kohdan 4.2.6. ”Vaikutukset kansalliseen turvallisuuteen” päätelmät eivät ole valideja. Yhteisen inhouse-yhtiön kyvykkyys toteuttaa tietoturvallinen ja tietosuojalainsäädännön huomioiva IT-palvelu on huomattavasti korkeampi kuin yksittäisen yliopiston keskimäärin jo pelkästään resurssisyistä johtuen. Lausunnossa on implisiittinen väärä johtopäätös siitä, että inhouse-yhtiö jättäisi huomiotta turvallisuusnäkökulman, tai että markkinaehtoinen toimija olisi turvallisempi julkisen hankinnan myötä.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-
- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Seesto Teemu
FUCIO-verkosto